

No: 1392 – Mahreç İşareti

KOZAĞAÇ İKİTELLİ CURASI

Tescil Ettiren

**KOZAĞAÇ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA
DERNEĞİ**

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 23.02.2022 tarihinden itibaren korunmak üzere 20.06.2023 tarihinde tescil edilmiştir.

Tescil No	: 1392
Tescil Tarihi	: 20.06.2023
Başvuru No	: C2022/000075
Başvuru Tarihi	: 23.02.2022
Coğrafi İşaretin Adı	: Kozağaç İkitelli Curası
Ürün / Ürün Grubu	: Cura / Hahılar, kilimler ve dokumalar dışında kalan el sanatı ürünleri
Coğrafi İşaretin Türü	: Mahreç işareti
Tescil Ettiren	: Kozağaç Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Tescil Ettirenin Adresi	: Hızır İlyas Mah. Dorum Dede Sok. No:48 BURDUR
Coğrafi Sınır	: Burdur ili Çavdır ilçesi Kozağaç köyü
Kullanım Biçimi	: Kozağaç İkitelli Curası ibaresi ve mahreç işareti amblemi, ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde yer alır. Ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde kullanılmadığında, Kozağaç İkitelli Curası ibaresi ve mahreç işareti amblemi, işletmede kolayca görülecek şekilde bulundurulur.

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri:

Kozağaç İkitelli Curası mızrap (tezene) ile çalınan iki telli bir halk sazıdır. Eski tarihlerde el ile çalındığı bilinir. Parmaklar kullanılarak teli itme, teli çekme, teli tarama, teli dövme ve teli tokatlama olarak adlandırılan bu çalış tekniklerinin hepsine birden elle çalma denilir. Günümüzde mızrap (tezene) ile çalınan sazın tekne boyu 20-23 cm arasında olup, teknesi ve sapı ağaçtan yapılır.

Kozağaç İkitelli Curasının üretiminde başlıca hammaddeler kızıldıç ve dut ağaçlarıdır. Kızıldıç ağacından yapılan bağlamalarda; tatlı kırılğan gevrek bir ses vardır. Öncelikle kızıldıç tercih edilmesi bu yüzdendir. Bu ses özelliği dut ağacından yapılan bağlamalarda da mevcuttur. Bu iki ağacın temin edilemediği durumlarda ise ceviz gibi sert ağaçlar kullanılır. Kızıldıç ve dut ağacının dışındaki ağaçlardan yapılan bağlamalarda bu özellikler çok zayıf olur. Hammadde olarak Kozağaç köyü sınırları içinde yetişmiş ağaçlar tercih edilmesine karşın bu bir zorunluluk değildir. Batı Akdeniz ya da Ege bölgelerinde yetişmiş ağaçlar da kesildikten sonra en az beş yıl bekletilmek ve budaksız olmak koşuluyla kullanılabilir.

Kozağaç iki telli curasında iki üst ve iki de alt olmak üzere iki grupta toplam dört adet tel bulunur. Saz çalma düzeninde tutulduğunda, alttan üç teli “la” sesine alttan dördüncü tel, “la” sesinin dört ses pesi (kalını) “re” sesine ayarlanması ile boş teller taranınca iki ses duyulduğundan coğrafi sınırda iki telli olarak adlandırılır.

Kozağaç İkitelli Curasının armudi, oval, yağmur damlası ve balta tiplerinde şekilleri mevcuttur. Sazın boğazı küt kesik olmayıp tekneden sapa geçerken bir kıvrım yer alır. Bu sayede dayanıklılığı artar. Kozağaç İkitelli Curasının 4 teli de aynı kalınlıktadır. 0,15-0,18 mm arası kalınlıkta olan tellerden ustanın sesine uyacak olanı tercih edilir. Burguluk boyu uzun olmamakla birlikte ideal burguluk boyu 12-14 cm arasındır. Sazın bütün ölçümleri (tel boyu, sap (klavye) boyu vb.) tekne boyuna göre hesaplanır. Kozağaç İkitelli Curasında 11 perde bulunur ve notalar kalından inceye doğru aşağıda verilmiştir.

Alt teller (alttan 1, 2. ve 3. Tel): La, sib (si bemol), si, do, do# (do diyez), re, mi, fa, fa# (fa diyez), sol, la, si

Üst tel (4. tel): Re, mi b (mi bemol), mi, fa, fa# (fa diyez), sol, la, la# (la diyez), si, do, re, mi olarak sıralanır.

Orta eşikten 3 cm uzakta her tel grubunun altına bir tane gelecek şekilde ve çalma eyleminin gerçekleştiği yerde bir tane olmak üzere üç tane kapakta; bir tane de sazın yan yüzünde delinmiş olmak üzere dört tane 7 mm çapında delik vardır. Bu delikler, sesi olgunlaştırıp uzak mesafelere iletmesi içindir.

Kozağaç İkitelli Cura teknesinin kapağı yanlardan 0,5 mm düşüktür, dış bükeydir. Bu da bağlama çalınırken özellikle mızrap (tezene) kullanmadan el ile çalınırken kapağa takılmaması ve istenmeyen seslerin çıkmaması içindir. Kozağaç İkitelli Curasının sapının (klavyesi) kenarları 0,3 mm düşürülür ve dış bükey hale getirilir. El ile çalma (tarama tekniği, teli itme, teli çekme, teli tokatlama ve teli dövme) tekniği uygulanırken el sazın sapına değerek sesi bozmaması için önemli bir unsurdur. (Curanın kapağına ya da sapına (klavyesine) elin değerek sesin bozulmasını, melodinin bozuk çıkmasını engellemek için cura kapağının ve sapının dış bükey olarak yapılması gerekir. Dış bükey olarak yapmakla teller kapak ve saptan uzaklaştırılmış olur.)

Üretim Metodu:

Kozağaç İkitelli Curasının yapımında kullanılan ağacın kuru olması gerekir. Birinci tercih tek parça ağaç olmakla birlikte tekne ve sap ayrı parçalar olarak da üretilebilir.

Çalgının teknesi için ağaç seçilir. Seçilen ağacın oyulması planlanan tarafı düzgün bir şekilde temizlenir, düzeltilir ve curanın dış hatları ağaç üzerine çizilir ayrıca 0,5 cm içten iç hatları da çizilir. İç çizgilere dokunmadan sazın teknesi oygu keseri (dülger keserinin kesen kısmı sazın içi oyulurken tabanına ulaşacak şekilde uzatılarak ucu yarım daire şekline getirilip, kolay oymak için tasarlanır) ve oymak için özel olarak yaptırılmış olan oygu demiri (çubuk çelik demir) bir ucu kesecek şekilde inceltilerek oyma işleminde kolaylık sağlayacak şekilde eğilerek kesici kısım keserdeki gibi oluklu yapılır ve düzgün olarak oyulur. Teknenin dışı keser yardımıyla dış kalıbın dışından yontularak kesilir. Törpülerle inceltilir. Sazın sapını takmak için “V” geçmesi hazırlanarak tekne ve sap birbiriyle uyumlu hale getirilir ve sap yerine ağaç tutkalı ile yapıştırılarak takılır. Tekne ile sap değişik dişli törpüler yardımıyla birbirine uydurulur. İnce dişli törpüler ve ince dişli zımparalarla ince işçiliği yapılır. Dışı pürüzsüz ve düzgün bir görünüm alıncaya kadar işlenir. Teknenin ağız dış bükey eğimi verecek şekilde törpü ve zımpara yardımıyla ayarlanır. Eğer Saz sapının (klavyenin) tel takılan üst kısmı süslemek istenirse ardıc ağacının renkli bölgeleri 3 mm kalınlığında ve 18 mm eninde biçilerek sazın sapına uzunlamasına ağaç tutkalı ile yapıştırılır, bu parçanın (klavyenin) dış iki yanına yine çıtlık ağacından aynı kalınlıkta 0,5 mm eninde biçilerek hazırlanan parçalar ağaç tutkalı ile yapıştırılarak klavyeye süsleme yapılır. İnce törpü ve zımparalar ile sürtülerek sazın sapına uydurulur. Kapak yapıştırılırken yapıştırıcı (ağaç tutkalı) sürülür, saz ve kapak yapıştırma düzeneğine yerleştirilir, yanlara üçgen şeklinde kesilmiş ağaçlar çakılarak dış bükeylik sağlanarak yapıştırılmış olur. Yapışması için yeterince düzenekte kaldıktan sonra çıkarılır ve ince törpüler yardımıyla yerine uydurulur. İnce zımpara ile sazın her yanı tekrar tesviye yapılır. Tellerin takılacağı alt eşik hazırlanarak yerine ağaç tutkalı ile yapıştırılır. Daha ince zımpara ile saz tekrar tesviye yapılır. Sapın (klavye) bitim yerine kanal açılıp üst eşik hazırlanarak açılan kanala yetiştirilir. Alt eşik tel geçme delikleri delinir, akort burguları hazırlanır, tel delikleri her burguya delinir. Saz, hazırlanan gomalak cilası ile cilalanır, içine pamuk konulan bez ile yeterince sürtülerek parlatılır. Orta eşik hazırlanır. Orta eşik ve üst eşik tel kanalları açılır. Orta eşik yerine konularak teller takılır, akordu yapılır.

Coğrafi Sınır İçerisinde Gerçekleşmesi Gereken Üretim, İşleme ve Diğer İşlemler:

Kozağaç İkitelli Curasının geçmişi eskiye dayanır. Coğrafi sınırın el sanatları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu sebeplerle coğrafi sınır ile ün bağı bulunan Kozağaç İkitelli Curasının tüm üretim aşamaları coğrafi sınırdaki gerçekleştirmelidir.

Denetleme:

Denetimler; Kozağaç Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği koordinasyonunda, Çavdır Kaymakamlığından, Kozağaç Köy Muhtarlığından ve Kozağaç Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğinden konuda uzman birer kişinin katılımıyla 3 kişiden oluşan denetim mercii tarafından yapılır. Denetimler düzenli olarak yılda bir defa, ayrıca gerekli görülmesi ve şikâyet halinde ise her zaman gerçekleştirilir.

Denetim mercii tarafından; Kozağaç İkitelli Curası üretiminde kullanılan hammaddenin (ağaçların) uygunluğu; üretim metoduna uygunluk ile Kozağaç İkitelli Curası ibaresinin ve mahreç işareti ambleminin kullanımının uygunluğu denetlenir.

Denetim mercii, kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan veya bunlarda görevli uzman gerçek veya tüzel kişilerden denetimin gerçekleştirilmesi sırasında faydalanabilir veya hizmet satın alabilir. Tescil ettiren, hakların korunmasında hukuki süreçleri yürütür.